

Otázka: Vznik USA, vývoj a občanská válka

Předmět: Dějepis

Přidal(a): Lukáš

Amerika v době předkolumbovské

Nejvyspělejší civilizace se vytvořily v Jižní Americe: Inkové v Peru, Mayové a Aztékové ve Střední Americe. Byly to zemědělské společnosti (kukuřice), měli vyspělou řemeslnou výrobu (tavení z rud kovy Sn, Cu, Pb, Ag – výroba bronzu). Neznali princip kola.

Incká říše (Peru)

- nejstarší oblast (od 10 st. př. n. l.)
- od 4. st. př. n. l. se v údolí Nazca, Ica a Mocha rozvíjely dvě kultury – nazcánská a močická, které se spojily inckou kulturou – vznik malého státu **Cuzco** (12. století), který rozšiřovali, v 15. století největší americký stát
- náboženství: kult Slunce
- struktura státu: v čele stál zbožštělý neomezený vládce = **sapa inka**
- dovednost léčit řadu nemocí, náročné chirurgické zákroky
- používali uzlové písmo
- říše zničena **Franciscem Pizzarem** v letech **1531 - 1535** (poslední Inka Atahulpa)

Mayové (Yukatán - mayské městské státy Salvador a Guatemala)

- v 9. století se přemístili z jihu poloostrova do jeho severní poloviny
- neznalost tavby a zpracování kovů, bronz až od 9. st.
- vynikající matematika a astronomie

- v 10. století přišli do styku s **Toltéky**, kteří si je podmanili

Aztékové (Mexiko)

- těžili z kulturního odkazu Mayů (obecná vzdělanost, znalost písma i kalendáře)
- vyspělé zemědělství, široká škála plodin, chov domácích zvířat
- stavba zavlažovacího zařízení
- centrem kulturního dění byl Tenochtitlán
- používali své vlastní hieroglyfické a piktografické písmo
- stavěli chrámové pyramidy s obětními oltáři
- říše zničena **Hernandem Cortézem** v letech **1519 - 1521**

Asiaté přišli již dříve do Ameriky přes Beringův průliv.

R. 1000 Švéd Leif Ericsson (Vikingové) doplul do Ameriky.

Objevné plavby Španělů

Kryštof Kolumbus z Janova (1451 - 1506) se plavil ve službách španělské královny Isabely. Věřil v kulatost Země. V srpnu **1492** vyplul se třemi karavelami (Santa Maria, Pinta a Niña) se 100člennou posádkou z přístavu **Palos**, aby našel novou cestu do Indie. V říjnu přistál u ostrova **San Salvador** na Bahamách, pak objevil ostrovy Kuba, Haiti a Santo Domingo. Kolumbus až do konce svého života věřil, že doplul do Indie - domorodce pojmenoval **Indios** (Indové - Indiáni), Antily nazval Západní Indií. Neuvědomoval si, že pro Evropany objevil nový kontinent (a jeho objev nebyl králem příliš doceněn, pouze díky zlatu).

Díky nově objevenému kontinentu a zlatu španělský král získal nesmírné bohatství, Ameriku Španělé nazvali Novým Španělskem; zakládali zde plantáže, otevírali doly na těžbu drahých kovů - zde pracovalo původní obyvatelstvo (Indiáni) v nelidských podmínkách.

Poznámka: Díky nemocem z Evropy byla vyvražděna téměř celá populace původního obyvatelstva (z 50 mil. na 6. mil.), ale také z Ameriky byly do Evropy dovezeny nové nemoci, např. syfilis, který se objevil r. 1494 ve francouzském vojsku.

Amerigo Vespucci (1454 – 1512) popsal nově objevený kontinent, nazval ho **Novým světem**, později pojmenována podle jeho křestního jména Amerika.

Amerika v 16. - 18. století

Jižní Amerika byla kolonizována Španělskem a Portugalskem, Střední Amerika byla pod nadvládou Španělska, Severní Amerika od počátku 15. století kolonizována Francií a později Velkou Británií. Francouzi se zde živilo jako lovci kožešin a založili zde oblast **Quebec** a **Luisianu** (francouzský stát nazvaný podle králů Ludvíků).

Velká Británie se snažila omezit francouzské koloniální snahy, proto je neustále vytlačovala na sever, až byl r. **1763** uzavřen mezi oběma státy mír a **Kanada se tak stal dominiem** Velké Británie = „**Britská Severní Amerika**“ (Francouzi odešli nebo zůstali v oblasti Quebec).

Od 16. století sem přicházeli z Velké Británie také zchudlí šlechtici a ožebračení rolníci, kteří odpluli z Evropy kvůli nepříznivým politickým, náboženským a hospodářským podmínkám (ohrazování v Anglii = stát odkoupil od rolníků jejich pozemky, takže se z nich stali bezzemci, ale s penězi; mor v Irsku díky neúrodě brambor). Od 16. do 1. poloviny 18. století zde vzniklo **13 anglických osad** (Georgie, Jižní Karolína, Severní Karolína, Virginie, Pensylvánie, New York, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island, Connecticut, New Jersey, Delaware, Maryland); nejdůležitější osadou byla **Virginie**. Každá osada měla svou vlastní samosprávu, každá vznikla na půdě původních indiánských obyvatel, kteří se sice bránili, ale byli vytlačeni z V na Z do vnitrozemí (**rezervace**).

Již v této době se projeví rozdíly mezi oblastmi Ameriky:

- **drsný sever:** drobní farmáři, těžba dřeva, rybolov, zpracování surového železa vedlo ke vzniku hutí = kapitalistický způsob výroby
- **úrodný jih:** plantáže bavlníku, cukrové třtiny a tabáku; dříve na nich pracovalo původní obyvatelstvo, po jeho vyhubení sem Evropané přiváželi levnou pracovní sílu z Afriky

VB sledovala tento vývoj a chtěla, aby byly osady pod dozorem a platily vysoké daně (vysoké

cla na dovážené zboží, tzv. **kolkové daně...**), a zakázala osadníkům kolonizovat území na Západ (m. Coellige). Zástupci osad se vzbouřili, takže VB daně naoko zrušila, ale zavedla tzv. **Townshendovy zákony** – nepřímé daně na spotřební zboží a vyhlásila svůj monopol na dovoz čaje do Ameriky z Asie. Následovalo tzv. **Bostonské pití čaje (1773)** – osadníci převlečení za Indiány vtrhli na loď Východoindické společnosti, která kotvila v Bostonu, a vyházeli všech 342 pytlů s čajem do moře (trvalo to 3 hodiny). Poté byl přístav uzavřen.

Historie v datech

- Prvním prezidentem USA byl zvolen **G. Washington**, třetím byl **T. Jefferson**.
- **1787** byla přijata **ústava USA** (rovnost, volnost, bratrství).
- **1783** byl svolán **kongres ve Versailles**. Kde byla podepsána smlouva (dohoda), již **VB uznala nezávislost Konfederace 13 amerických osad (USA)**.
- **1781** proběhla **bitva u Yorktownu**, kde opět zvítězili osadníci = **kapitulace armády VB**
- **1777** se VB vylodila na V pobřeží a slavila úspěchy v „osvobozování“, ale ještě téhož roku byly vojska VB poraženy v **bitvě u Saratogy**.
- **1776** proběhl tzv. **třetí kontinentální kongres v Philadelphii**, kde vzniklo a bylo vydáno **Prohlášení o nezávislosti**, jehož autorem je **Thomas Jefferson**, které uzákoňovalo nezávislost 13 osad, lidská práva (rovnost všech lidí, odboj proti otroctví a kolonizaci) a vznik Unie (USA). Nezávislost bylo vyhlášena **4. 7. 1776** (státní svátek).
- **1775** zaútočila VB na městečko **Lexington**, ale neuspěla. Také proběhl tzv. **druhý kontinentální kongres v Philadelphii**, kde se rozhodlo o povolání dobrovolnických armád v čele s bohatým statkářem z Virginie Georgem Washingtonem.
- **1774** proběhla tzv. **kontinentální kongres v Philadelphii**, kde vznikla myšlenka plného rozchodu s VB (bojkotování přivezeného zboží).
- **1790** bylo založeno **město Washington**, které se **r. 1800** stalo hlavním městem USA.

V USA po tomto období následovala hospodářská krize.

USA v 19. století

USA byly agrární zemí (od řeky Mississippi po Skalisté hory), zaměřili se na dobytkařství, chov ovcí a těžbu surovin.

1793 byly objeveny 2 mil. km² (31 mil obyv.), v r. 1910 9, 3 mil km² (92 mil obyv.) díky přistěhovalcům z Evropy, kteří osídlovali území směrem na západ, ale mírová smlouva VB jim to zakazovala (jen po řeku Mississippi). Vznikly boje, ve kterých USA získaly Floridu, Aljašku, Texas a Louisianu. Kolem stého poledníku bylo vybudováno tzv. **obilnicové pásmo**, ve kterém se ale usadili Indiáni, kteří teď byli donuceni odejít - zřizování rezervací, dnes spíše v Kanadě).

V 19. století nastal rozvoj průmyslu: těžba železné rudy (Pensylvánie, Hořejší jezero), těžba antracitu (Transylvánie) = budování těžkého průmyslu (strojírenství a hutě), stavba silnic a železnic (vybudování železniční sítě spojující V a Z). Tímto se zvýraznil rozdíl mezi SV a Jihem USA, kde bylo vše zaměřeno na plantážnictví - pěstování obilí, kukuřice, rýže, cukrové třtiny, tabáku... Na plantážích pracovali otroci z Afriky (levná pracovní síla) = otrokářský Jih v oblasti obilnicového pásu.

Na území USA se zformovaly dvě politické strany: **Republikánská strana**, která požadovala částečné zrušení obchodu s otroky, a **Demokratická strana**, která toto obchodování podporovala. Na Severu se prosazovalo hnutí tzv. **abolicionismus** (v Republikánské straně) = hnutí za úplné zrušení obchodu s otroky. Na Jihu se oproti tomu prosazovala rasistická organizace **Ku - Klux - Klan**.

Od počátku 18. století probíhala územní expanze a vznikl zde spor o území mezi řekou Missouri a Skalistými horami (o Nebrasku a Kansas), proto byl r. 1820 přijat tzv. missourijský kompromis, který toto území rozděloval mezi Sever a Jih. V Kansasu proběhlo povstání proti otroctví (v čele John Brown, pak byl odsouzena oběšen).

Spor mezi vyspělým Severem a zemědělským Jihem vyvrcholil r. **1860**, kdy ve volbách vyhráli republikáni a prezidentem se stal **Abraham Lincoln**, který byl kritikem otrokářství. Jedenáct jižních států vystoupilo z Unie a vytvořilo samostatný politický celek - tzv. **Konfederaci** s hlavním městem **Richmond** a novým prezidentem **Jeffersonem Davisem**. Jižní vojska zahájila r. 1861 občanskou válku = **Válka Sever proti Jihu 1861 - 1865**. Zpočátku vítězila vojska Jihu v šedých uniformách pod vedením generála Roberta Edwarda **Leea**, ale nakonec válku vyhrálo vojsko Severu v modrých uniformách s generálem Ulysessem Simpsonem **Grantem** - rozhodující **bitva u Gettysburgu**.

Pět dnů po kapitulaci byl prezident Lincoln zastřelen v divadelní lóži ve Washingtonu najatým vrahem (herec J. W. Both)

- **1863** vyhlásil prezident Lincoln **otroky z jižních zemí za svobodné občany**.
- **1862/3** byl vydán **Homestead Act** = zákon o volném prodeji pozemků.

Plantážníci i nadále odmítali plnit mírové podmínky, Sever proto zahájil politiku tzv. **rekonstrukce (1865 - 1877)**, která demokratizovala místní poměry a snažila se o vyrovnání Jihu a Severu.

- **1867** odkoupily USA od Ruska Aljašku za 7,2 milionů dolarů.
- **1869** se započala stavba Panamského průplavu: stavbu začala stavět Francie, poté to převzaly USA - bylo na ale na území Kolumbie = spor mezi USA a Kolumbií, nakonec zde vznikl nový stát Panama.

Díky válce se vyřešil ekonomický problém. Do popředí se dostala tzv. **Monroeova doktrína** (vytvořená prezidentem **Jamesem Monroem**), která tvrdila „*Amerika patří Američanům*“ - hrozila, že vyšle do Jižní Ameriky vojenské oddíly, aby zabránily veškerým snahám Evropanů o udržení své moci a aby nebránili občanským válkám.

Od r. 1901 byl prezidentem USA **Theodor Roosevelt**, který podporoval hnutí tzv. **progresivistů**, které tvrdilo, že vláda musí vykonávat větší dozor nad ekonomikou státu a průmyslem - proto vzniklo Ministerstvo pro obchod a práci. Jeho pokračovatelem byl prezident **Woodrow Wilson**.

USA v 20. století

Během 1. světové války USA vyznávali **politiku izolacionismu** (snaha zůstat stranou světového konfliktu). Vstoupily do ní **až 6. 4. 1917**, kdy vyhlásili válku Německu, které jim potopilo parník a další lodě zásobující VB.

Po 1. světové válce podporovaly vznik nástupnických států z Rakouska - Uherska.

Versaillské konference: **14. 2. 1919** vznikla **Společnost národů** (zakladatelem jsou USA), která byla r. 1945 přejmenována na OSN.

Účast na **Washingtonské konferenci 1921 - 1922**, které se zúčastnilo 9 zemí (USA, VB, FR, IT, JAP...). Výsledkem jednání byly 3 smlouvy, které platily do r. 1936.

- **Traktát 4 mocností** (USA, VB, FR, JAP): potvrzení nedotknutelnosti ostrovních držav na Dálném Východě a v Pacifiku
- **Traktát 5 mocností** (USA, VB, JAP, FR, IT): stanovení poměru velikosti a množství námořních lodstev
- **Traktát 9 mocností** (všech 9 zemí): vyhlášení „politiky otevřených dveří“ v Číně

24. 10. 1929 = černý pátek: pád akcií na NY burze na WallStreet, vyřešeno prezidentem F. D. Rooseveltem díky programu New Deal (**Nový úděl**) - veškeré strádání převezme stát

Pomoc Německu během **rúrské krize v lednu 1923**, ve které Francie obsadila území Porúří, protože Německo neplatilo válečné reparace - na pomoc přispěchaly USA s tzv. **Dawesovým plánem** (Ch. G. Dawes), který měl stabilizovat německé hospodářství (Německo získalo peníze).

V 2. světové válce USA provozovaly opět svou **politiku izolacionismu** až do r. 1941, kdy se **prezidentu Theodoru Rooseveltovi** podařilo **11. 3. 1941** prolomit tuto politiku zákonem o půjčce a pronájmu **Lend and Lease Act** = USA prodávaly a půjčovaly spojencům potřebné věci pro válku. Německo díky tomuto zahájilo ponorkovou válku proti USA.

USA vstoupily oficiálně do války **7. 12. 1941** po japonském útoku na americký námořní přístav **Pearl Harbor** na Havajských ostrovech.

USA po rozluštění japonského kódu zaútočila na Japonsko - bitva u ostrova **Midway**.

Americký prezident Roosevelt se zúčastnil několika konferencí - dokument Atlantická charta (1941), Velká aliance (1942), Casablanca (1943), Velká trojka (1943), Quebec (1944), Krymská konference (1945)...

- **8. 8. 1944 „den D“** - vylodění v Normandii, odkud osvobozovali Evropu až po Labi (Západní Čechy)
- **1945** se do čela USA dostal nový prezident **Harry S. Truman**, který odsouhlasil svržení

atomové bomby na Japonské ostrovy.

Po 2. světové válce USA zvolily novou politiku – **Trumanova doktrína**, vyhlášená 12. 3. 1947 – zachránit Evropu od komunismu (navazovala na Churchillův projev ve Fultonu v r. 1947) . Tuto politiku posílil i tzv. **Marshallův plán** (pomoc USA evropským zemím). USA se snažily o zabránění pronikání komunismu na americký kontinent, což se jim nepodařilo (totalitní režimy v Chile a v Argentině).

- **4.4. 1949** smlouva o založení **Severoatlantického paktu (NATO)**
- **1950 - 1953: korejská válka**
- **1962** vyvrcholil spor mezi USA (J. F. Kennedy) a SSSR (N. S. Chruščov) – tzv. **karibská krize** (spor o Kubu).
- **70. léta: vietnamská válka**
- **17.1. 1991 operace Pouštní bouře** v Irácko – iránské válce (ohledně ropy)
- 43. prezidentem se stal George Bush mladší, který se od r. 2001 pokoušel bojovat proti terorismu.